

Superar el desencís de la democràcia

Joan Gaya

Les opinions que actualment –ja fa tems– sentim pels carrers sobre els que es dediquen a la política en les institucions democràtiques no és, en general, gens afalagador. A la ja antiga època de la lluita per la democràcia en el nostre país, poc imaginaven que la política pogués arribar, tan ràpidament, als nivells de desprestigi en què avui es troba. Per això s'imposa fer una anàlisi de les causes profundes que porten a molts ciutadans a inhibir-se de l'interès per la cosa pública.

• Anàlisi

En el conjunt de causes n'hi ha d'objectives, que graviten sobre la realitat democràtica en si mateixa, i n'hi ha de circumstancials, que més tenen a veure amb com desenvolupen o com entenen la democràcia les persones que n'estan al capdamunt. Veiem-ne algunes, sense afany de ser exhaustius.

El vot no garanteix la identitat entre els ciutadans i els governants.

En primer lloc, potser la principal de les causes objectives és que no podem afirmar que la democràcia està totalment desenvolupada. El sistema de govern actual, tant a les Institucions de més nivell –Nacions Unides, Comunitats Europees, Estat– com al nivell més proper al ciutadà, com poden ser l'Ajuntament i la Generalitat, estan encara lluny d'haver assolit un nivell de consolidació que les faci veritablement atractives pels ciutadans, fins el punt que aquests, s'hi identifiquin i les reconeixen com absolutament pròpies. En democràcia, els ciutadans haurien de reconèixer que les decisions dels qui governen, són decisions de la comunitat mateixa –és a dir, d'ells mateixos–, no d'un ens contraposat, contrari, allunyat o aliè a la comunitat, que “mana” i s'ha de tolerar, perquè no hi ha més remei, perquè si no hi fos, les coses anirien pitjor.

El fet de votar, no crea prou complicitats entre els ciutadans ordinaris i els ciutadans escollits per a governar, sinó que, sovint, genera justament el contrari. Així, com més convençuts estan els ciutadans que a través del vot han dipositat una confiança, més fàcil els hi és de reconèixer una certa traïció en els escollits quan aquests, a partir del moment del vot, comencen a fer –o segueixen fent– allò que els sembla el més adient, independentment de les opinions populars.

Les actituds personals dels governants com a factor decisiu.

En segon lloc, entre les causes circumstancials, sovint dependents de les persones que exerceixen el govern, podríem citar els tòpics més vulgars. Uns són menors: prepotència, autoritarisme, aïllament... Altres, es poden considerar d'ordre major: corrupció, violència, injustícia, clientelisme... Sabem que són tòpics, cert, però ho són, perquè tenen una base real, que podríem identificar amb personatges concrets. El fet que en política trobem probablement, una proporció comparable d'aquestes formes “anòmales” de comportament social, que en altres àrees de l'activitat humana –empresaris, corredors de borsa, banquers, metges, lampistes, policies, capellans, botiguers, químics, poetes i periodistes, només per citar-ne un ventall de mostra– no ha de ser cap excusa per afirmar el desig que entre els que governen la comunitat, de la cosa pública, voldríem trobar les dones i els homes no solament més capaços i ben formats, sinó més honorats. I no solament en la política de govern “executiu”, sinó en tots els altres “poders” –quina paraula! quan la canviarem, parlant de política!– des dels parlamentaris, passant pels jutges, fins a la policia.

Però amb tot el que s'ha citat al paràgraf anterior, no hem de deixar de veure que superar el que hem anomenat “tòpics menors”, té una importància cabdal en el gir que preconitzem per la

democràcia. Aquells comportaments més greus tenen una major repercussió i salten més a la vista. Els menors, en canvi, sovint desenvolupats des d'actituds de bona fe, són, de fet, molt greus si mesurem les seves conseqüències: impossibiliten el vertader desenvolupament de la democràcia.

- **Propostes.**

Un cop descrites algunes d'aquestes causes, hauríem de veure què podem fer per superar-les i trobar noves solucions que representin realment un avenç de la democràcia.

La participació com a proposta bàsica pel desenvolupament democràtic.

En primer lloc, és del tot necessari establir mecanismes de funcionament democràtic, en els que la comunitat hi sigui part directament implicada, també, i sobretot, durant els períodes entre votacions. És a dir, en el que és veritablement el període en què la comunitat –i el seu govern– funciona a ple rendiment. El que ha de ser democràtic és el govern, no solament la forma d'elegir-lo. L'elecció no dóna carta de democràcia en si mateixa, sinó que hi ha d'haver tot un mode de treball que ha de ser democràtic. Estructuralment democràtic. Per això, entenc que els ciutadans han d'estar constantment presents a l'estructura orgànica en què s'avaluen les propostes, es prenen les decisions, es fiscalitzen els funcionaments. A partir d'aquí, hauríem de construir una teoria de l'organització municipal basada en un nou índex de qualitat: considerar la satisfacció ciutadana obtinguda no solament a partir de la qualitat percebuda dels serveis oferts, sinó a partir de la corresponsabilitat exercida pels ciutadans, a través de la participació, sota el concepte de "benefici" en el càlcul de l'eficiència política.

I, addicionalment, la participació ciutadana té, en si mateixa, virtuts guaridores de determinats comportaments personals dels governants.

Evidentment, no entro és aquest lloc, ni es disposa d'espai per a desenvolupar una proposta global concreta de funcionament municipal, però sí, es pot apuntar que el fonament pràctic d'aquest procés, han de ser els consells de participació ciutadana de base territorial –barris– de base sectorial –social, cultura, medi ambient, urbanisme, desenvolupament econòmic, solidaritat, esport, joventut...– i altres puntuals –comissions d'estudi, de seguiment–. I podem afegir que haurien d'estar estructuralment i funcionalment coordinats amb la pròpia acció de govern.

Un nou paper per a les minories: fora l'oposició!

Què fals pot arribar a ser parlar de participació ciutadana, però, si des del "govern" no es dóna la possibilitat de participar a ciutadans elegits directament per participar –la repetició és expressa–. El primer consell de participació és la pròpia Corporació Municipal. Si l'organització estructural i funcional de la Corporació Municipal està basada en la dualitat govern-oposició, estem traint la voluntat de tots aquells ciutadans que se senten més representats pels que han quedat en minoria. I la tòpica frase que gairebé he sentit en tots els discursos de presa de possessió d'Alcaldes, de "*jo seré l'Alcalde de tots*", esdevé una paròdia de la democràcia.

Tampoc aquí no entrarem en el com es pot trencar aquest cercle viciós. Però també aquí apuntarem almenys una idea molt elemental, però sobre la que hem de pensar-hi: l'oposició mai –o gairebé mai– no n'esdevé per voluntat pròpia. Qui n'és el responsable, doncs, que uns representants elegits per a governar la comunitat –en la seva pròpia minoria, això sí– no puguin aportar les seves idees i alternatives a l'acció de govern, ni per a ser considerades o estudiades?. Lligueu les possibles respostes amb el que hem dit abans sobre els comportaments dels governants.

El Municipi com a base de tot govern–la proximitat, o el principi de la subsidiarietat–

Al llarg d'aquesta comunicació he barrejat voluntàriament els diferents nivells de govern, anant des de les Nacions Unides a l'Ajuntament. I és que hi ha moltes més coses en comú entre els diferents nivells. Però és al nivell municipal on la política és més propera al ciutadà –de fet, ciutadà ve de ciutat... no parlarem ara de la ciutadania romana– I aquesta proximitat s'ha d'aprofitar, de potenciar al màxim, perquè és aquí on es pot dur a terme millor la participació. Ja fa molt de temps que la gent que ens dediquem a la política municipal parlem del principi de la subsidiarietat, que no és altra cosa que l'afirmació que qualsevol acció de govern s'ha de dur a terme a l'escala més baixa possible, el més proper possible al ciutadà, tot garantint la seva eficiència—ara veieu per què parlava d'una nova definició d'eficiència que incloïa la participació— En definitiva, que tot allò que es pot resoldre en un barri no calgui que es resolgui al municipi, tot allò que es pot resoldre a un Ajuntament, que no calgui anar a la Generalitat, etc. Així, l'Ajuntament hauria d'assumir d'entrada –a nivell conceptual podem fer aquesta suposició– el govern de “totes” les coses, excepte d'allò que és més eficient de resoldre en estructures de govern superiors.

Junt amb la subsidiarietat, hauríem de parlar, paral·lelament, del principi de l'autonomia municipal, tan vulnerada a l'Estat espanyol i especialment a Catalunya, i el principi de la “mancomunicació” –perdoneu, no sé si és un neologisme– pel que moltes competències, abans de saltar a un nivell superior, pot ser convenient de desenvolupar-les en mancomunitats de municipis, una cosa així com els Consells Comarcals, però sense comèdies.

Altres cops no podem entrar en els detalls, però sí que podem dir que, sota aquest principi, ens sorprenen, per antiquades i fora de lloc, aquelles afirmacions que sovint sentim al ple municipal –això sí, cada cop menys– de “parlar d'això no és de competència municipal”, quan algun grup, generalment de l'oposició, fa una moció sobre alguna qüestió important que certament transcendeix l'àmbit municipal, i que requereix posicionaments més ideològics. Que transcendeixi l'àmbit municipal no vol dir que no l'afecti i no haguem de prendre posicions.

I altres cops, també, apuntar algunes competències que, sota aquest principi de subsidiarietat, podrien ser municipals: les escoles –que no els pans d'estudi, és clar– un nivell més elevat de competències sobre salut, inclosa una part de l'assistència sanitària –que no la política sanitària, és clar– un nivell més ampli de competències policials –fàcil de veure'n les limitacions, no?– competències sobre documentació personal –no us heu preguntat mai per què el DNI el fa la policia?–, l'urbanisme –per què ha de “tutelar” tant la Generalitat? és que ho fa millor?–. I no parariem: simplement, atureu-vos a imaginar.

• Conclusió.

Afirmem que la forma que avui pren la democràcia és incompleta, degut que els ciutadans no s'identifiquen amb l'acció de govern i també degut a determinats tics dels governants. Això es pot superar introduint elements de participació ciutadana que formin part estructural i funcional de l'Ajuntament, capgirant el concepte d'oposició tot creant un altre joc de majories-minories que no sigui el de “fer/no-deixar-fer”, i fent que les decisions polítiques es prenguin al nivell institucional més proper possible al ciutadà.

És als Ajuntaments on hem d'iniciar aquest avançament de la democràcia. I això, està a les nostres mans.

Joan Gaya i Beltran és regidor de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès (PSC)